

Vienankarjalaisten kansannousu talvella 1921—1922

Lisiä teemaan 'Gylling ja Itä-Karjala'

Artikkelin kirjoittaja on karjalainen historiantutkija, syntynyt Paatenella. Nykyisin hän työskentelee Syktyvkarin yliopistossa Komin tasavallassa.

Vienankarjalaisten kansannoususta talvella 1921—22 ja sen vaikutuksista Karjalan autonomian kehitykseen on esitetty erilaisia mielipiteitä. Eräät tutkijat, kuten esim. Stacy Churchill, mainitsevat, että kansannousun jälkeen Karjalan Työkansan Kommunistien johdossa tapahtui muutoksia, jotka vahvistivat Gyllingin ja hänen puoluetovereidensa asemaa Petroskoissa. Yksityiskohtaisemmin tätä aiheetta ei vielä ole kuitenkaan käsitelty.

Voi sanoa, että vienankarjalaisten kansannousu aiheutti valtataistelun kärjistyksen Petroskoissa tammikuussa 1922. Silloin muodostui kaksi jyrkästi toisilleen vastakkaista ryhmittymää — KTK:n toimeenpanevan komitean päämiehen Gyllingin johtamat petroskoilaiset punikit ja ns. venäjänkarjalainen oppositio, jota johti VPK:n Karjalan aluekomitean vastaava sihteeri V. Kudzijev.

Gyllingin suhtautumista kansannousuun ja yleensä Karjalan autonomian kehitysnäkyymiin kertoo seuraava asiakirja — hänen VPK:n Petroskoin suomalaisten kommunistien kollektiivin ylimääräisessä kokouksessa 27. p:nä tammikuuta 1922 pitämänsä puheen koneellikirjoitettu

teksti, joka on tallennettu Pietarin entisessä puoluearkistossa. Puheen aihe oli 'Karjalan kysymyksen yleispoliittisesta puolesta'. Karjalan autonomiakehityksen ja myös SKP:n historian kannalta tämä asiakirja on erittäin arvokas ja tärkeä lähde.

Puheensa alussa Gylling pohdiskeli Karjalan autonomian perustamisen päätarkoitusta. Paitsi sitä, että "karjalainen työtätekevä kansalainen oli vedettävä vallankumouksen, Neuvosto-Venäjän puolelle" ja "oli avattava karjalaisten silmät näkemään, että menestys heidän asialleen oli ainoastaan työtätekevien valtojen liitossa", oli myös muita päämääriä, "vaikka niitä ei ole virallisissa asiakirjoissa nimenomaan esitettykään".

Nimittäin: "...työtätekevä karjalaisen väestön muodostaman valtion tulee olla esimerkiksi ja lähtökohtana työväen vallankumouksen leviämismuuhin maihin, lähinnä Suomeen ja edelleen Skandinavian maihin. Suomen punaisen vallankumouksen tulisi Karjalasta käsin edelleen kasvaa ja voimistua. Tämän kautta tulisi suhde suomalaisen työväestöön luoda läheiseksi". Karjalalla tulisi olla tässä työssä vaikuttajan ja viritäjän rooli.

Ja edelleen: "Neuvostovaltan taistelussa olemassaolonsa ja tarkoituksensa puolesta monilla eri rintamilla hyökkäviä maailman pääomistajia vastaan, tahdottiin turvata luoteinen suunta perustamalla sinne puskurivaltio".

□ □

Mitä tulee mainittujen päämäärien toteuttamiseen vuoteen 1922 mennessä, oli Gyllingin mukaan heti sanottava, että "vaikka Karjala on nimellisesti autonominen, itsemääräämisoikeuden pohjalta perustettu, ja sillä on oma sijansa neuvostovaltan liitossa, sillä on kuitenkin itse asiassa verrattain vähän tähän autonomiaan sisältyviä tosiasiallisia oikeuksia. Autonomian päämääriä Karjala ei ole kyennyt käyttännössä toteuttamaan. Hallinto ja elämä yleensä on kaikesta huolimatta jatkunut ede-

leen venäläisen kuvernementin malliin".

Näin ollen kaikki mainitut pyrkimykset ovat jääneet lähes kokonaan toteuttamatta ja Karjalan Työkansan Kommunistien ja sen sisältämä valtiollinen ja taloudellinen autonomia ovat Karjalan työtätekeville tuntematon asia. Tässä on syy vienankarjalaisten aseelliseen nousuun, joka "osoitti puolueelimille, että Karjalan kysymys ja Suomen työväen kysymys ovat yhteydessä toisiinsa".

"Toimittaessa Suomen työväenluokan hyväksi on toimitettava suureksi osaksi Karjalasta käsin. Että Karjalan kysymys näyttelee ensiarvoista osaa Suomessa, sen nykyhetki on tuonut selvästi esille. Näinollen voidaan toivoa, että lähimmässä tulevaisuudessa saadaan aikaan vuorovaikutus Suomen työtätekevien ja Karjalan välille".

"Tilannetta ei voida parantaa pelkästään muodollisin toimenpitein", korosti Gylling, "joilla pyritään autonomian vahvistamiseen. On pakko ottaa konkreettisia askeleita ja tässä (Karjalan) suomalaiset kommunistit voisivat olla alkuunpanijoina.

□ □

Yksi näistä askelista voisi olla kielikysymyksen oikea ratkaisu. Jos virastot toimisivat karjalan kielellä, niin kansa tuntisi työkansan kommuunin läheiseksi", sanoi Gylling jatkaen: "Minä en nähnyt Karjalassa, että karjalaiset itsekkään esiintyisivät omissa kokouksissaan karjalan kielellä, ei edes niissä, joissas he ovat enemmistönä, kuten esim. yleiskarjalaisissa neuvostojen edustajakokouksissa. Tämä ... on epäilemättä suuri virhe.

Minun ehdotukseni on — olen jo harkinnut tehdä siitä aloitteen toimeenpanevalle aluekomitealle — että jokaiseen virastoon ja laitokseen olisi järjestettävä mahdollisuus hoitaa asiansa alusta loppuun saakka karjalan tai suomen kielellä".

Kielikysymyksen oikea ratkaisu oli Gyllingin mielestä välttämätöntä, sillä ajankohta oli hänen mukaansa "nyt psy-

kologisesti edullinen kansanmielialan kääntämiseksi kommuunin puolelle". Toisin sanoen kansalle oli osoitettava, että tähän asti heille tuntematon kommuuni oli olemassa ja heidän omansa.

□ □

Gylling korosti, että vaihtoehtoa ei ole. "Huomattava on, että monet karjalaiset tulevat taistelujen lakattua tuomitsemaan kapinaan osallistuneet sodan aiheuttaman suuren hävityksen takia. Jonkin ajan kuluttua, kun haavat eivät enää kirvele, tuomio tulee olemaan toinen. Sen jokainen tyynesti ajatteleva ymmärtää.

Niinpä esim. ne seikat, että karjalaiset saivat tuntuva apua Suomesta ja että Uhtuan ja Tunkuan suunnalla toimineet puhtaasti karjalaiset kapinajoukot ovat kuukausimääriä menestyksellä pitäneet puoliin suurilukuisia sotavoimia vastaan — mikä on tunnustettava huomattavaksi sotilaalliseksi saavutukseksi, tulevat jonkin ajan kuluttua vahvistamaan kohonnutta kansallista itsetuntoa ja lisäämään myös niiden arvovaltaa, jotka ovat esiintyneet karjalaisten asianajajina Suomessa.

Jollei siis nyt vedetä karjalaisia omin voimin rakentamaan työkansan kommuunia ja ryhdytä toisenlaiseen politiikkaan, niin nyt voimissaan oleva aatteellinen suunta tulee puhkeamaan uudestaan ja aivan ylivoimaisena. Välttääksemme uuden kansannousun puhkeamisen, on erittäin tärkeää, että tämäkin kollektiivi (em. Petroskoin suomalaisten kommunistien kollektiivi) asian nyt käsittelee ja lausuu sen käsityksen, jota olen tässä esitellyt".

Ellei asioita näin ratkaista, niin se on työkansan kommuunin kohtalo", päätti Gylling puheensa.

Lähteet:

S. Churchill, Itä-Karjalan kohtalo. Helsinki 1970. Centralnyi gosugarstvennyi arhiv istoriko-politiceskoi dokumentaarii. Sankt Peterburg (CGAIPD Spb). Fond 16, opis 12, delo 11 8079, listy 16—21).

ALEKSEI LEVKOJEV